LIETUVOS RESPUBLIKOS
NEKILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGOS
Į S T A T Y M A S

1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733
Vilnius

I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Pagrindinės sąvokos

Šio įstatymo pagrindinės sąvokos:

nekilnojamosios kultūros vertybės – kultūrinės vertės ir visuomeninės reikšmės statiniai, jų priklausiniai bei kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti šio įstatymo nustatyta tvarka;

nekilnojamųjų kultūros vertybių apsauga – šių vertybių valstybinė apskaita ir visi saugojimo darbai;

kultūros paminklai – reikšmingiausios nekilnojamosios kultūros vertybės, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbtos kultūros paminklais;

statiniai – architektūros, monumentaliosios dailės, technologinės paskirties ir kiti nekilnojamieji žmogaus kūriniai, jų dalys ar liekanos;

statinių priklausiniai – kompoziciškai, funkciškai ar istoriškai su statiniais susieti kilnojamieji kūriniai;

statinių kompleksai – funkciniais ryšiais susietų statinių ir kitų kūrinių visuma;

ansambliai – vientisos architektūrinės kompozicijos statinių ir kitų kūrinių visuma;

vietovės – istorinės ir sukultūrinto kraštovaizdžio topografinės teritorijos ir vietos;

kultūrinė vertė – archeologinė, antropologinė, etnologinė, mitologinė, memorialinė, religinė, architektūrinė, techninė ir technologinė, urbanistinė ar kitokia istorinė, meninė arba mokslinė vertė ir reikšmė;

visuomeninė reikšmė – visuomenės poreikis išsaugoti kultūrinę vertę turinčius statinius, jų priklausinius bei kompleksus, ansamblius ir vietoves, kaip tautos savastį ir tęstinumą;

nekilnojamųjų kultūros vertybių teritorijos – šių vertybių užimami bei su jomis funkciškai, kompoziciškai ar istoriškai susieti sklypai, kuriems nustatomos specialios naudojimo sąlygos;

nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos zonos – už šių vertybių teritorijų esantys plotai, kuriems nustatomos specialios naudojimo sąlygos.

2 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šio įstatymo tikslas – garantuoti Lietuvos kultūros vertybių apsaugą, gausėjimą ir perdavimą ateities kartoms.

Šis įstatymas reglamentuoja nekilnojamųjų kultūros vertybių, esančių Lietuvos Respublikos teritorijoje bei teritoriniuose vandenyse ir nuosavybės teise priklausančių valstybei, savivaldybėms, religinėms organizacijoms bei kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims, apsaugą ir apsaugos valstybinį valdymą.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos tikslas – išsaugoti šias vertybes, kaip autentiškas Lietuvos ir jos regionų istorijos liudytojas ar meno kūrinius.

Lietuvių tautos nekilnojamosios kultūros vertybės, esančios kitose valstybėse, saugomos tarpvalstybinėmis sutartimis ir pagal atitinkamų valstybių įstatymus.

3 straipsnis. Įstatymo objektas

Šio įstatymo objektas yra nekilnojamosios kultūros vertybės – sudėtinė sukaupto Lietuvos Respublikos nacionalinio turto dalis. Šios vertybės dėl savo kultūrinės vertės ir visuomeninės reikšmės turi specialų, jų vertę atitinkantį, šio įstatymo nustatytą valstybinės apsaugos režimą.

Piliakalniai, senoviniai pylimai, kiti senovės gynybiniai įtvirtinimai, senovės gyvenamosios ir dirbtuvių vietos, senovės statinių griuvėsiai ir liekanos, alkos, alkakalniai ir kitos senovės religinio kulto vietos, aukurai, akmenys su dubenimis, pėdomis, įrašais ir kitais ženklais, žemgrindos, kūlgrindos ir kiti senovės keliai, pilkapiai, kapinynai ir kitos senovės laidojimo vietos, neveikiančios kapinės ir karių kapinės turi kultūrinę vertę bei visuomeninę reikšmę ir registruojami kaip nekilnojamosios kultūros vertybės.

Kiti objektai gali būti šio įstatymo nustatyta tvarka įregistruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, jeigu jie turi kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę.

Funkciškai, kompoziciškai ar istoriškai vientisos nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos aspektu yra nedalomos.

Statiniai bei jų kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, turi savo teritorijas, kurios saugomos kartu su šiomis vertybėmis.

4 straipsnis. Valstybinė paminklosaugos komisija

Valstybinė paminklosaugos komisija yra Lietuvos Respublikos Seimui atskaitinga kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką formuojanti ir šios politikos įgyvendinimą kontroliuojanti institucija. Ji yra Lietuvos Respublikos Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertas kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos klausimais.

Valstybinė paminklosaugos komisija vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo įstatymu ir kitais įstatymais.

Valstybinė paminklosaugos komisija yra juridinis asmuo ir veikia pagal Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintus nuostatus.

Valstybinę paminklosaugos komisiją sudaro 12 narių: 2 narius skiria ir atšaukia Respublikos Prezidentas, 4 narius – Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto teikimu Seimo Pirmininkas, 4 narius – kultūros ministro teikimu Ministras Pirmininkas, 2 narius renka ir atšaukia įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos visuomeninės organizacijos, kurių pagrindinė veikla susijusi su nekilnojamųjų kultūros vertybių paieška, saugojimu ir propagavimu.

Valstybinės paminklosaugos komisijos narių įgaliojimų terminas – ketveri metai.

Į Valstybinę paminklosaugos komisiją neskiriami kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijų vadovai ir jų pavaduotojai. Jie ar jų įgalioti asmenys turi teisę dalyvauti ir pasisakyti Valstybinės paminklosaugos komisijos posėdžiuose.

Valstybinei paminklosaugos komisijai vadovauja pirmininkas, kurį šios komisijos ir Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto teikimu skiria ir keičia Seimo Pirmininkas. Komisijos pirmininkas skiriamas dvejiems metams iš komisijos narių.

Valstybinė paminklosaugos komisija turi sekretoriatą ir kontrolės tarnybą. Sekretoriato ir kontrolės tarnybos veikla organizuojama pagal nuostatus, kuriuos tvirtina Valstybinės paminklosaugos komisijos pirmininkas.

Valstybinės paminklosaugos komisijos funkcijos yra:

1) formuoti kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką ir strategiją;

2) vertinti kultūros vertybių apsaugos politiką ir strategiją įgyvendinančias programas;

3) vertinti biudžeto lėšų, skirtų kultūros vertybių apsaugai, panaudojimą;

4) aprobuoti siūlymus kultūros vertybes paskelbti kultūros paminklais ir kultūros paminklus išbraukti iš kultūros vertybių registrų;

5) išklausyti metines kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijų ataskaitas;

6) vertinti kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijų veiklą;

7) informuoti Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetą apie kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos vykdymo problemas;

8) atlikti kitas įstatymų nustatytas funkcijas.

Valstybinė paminklosaugos komisija turi teisę:

1) kontroliuoti, kaip kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijos vykdo kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką;

2) gauti iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ministerijų, kitų valstybės valdymo institucijų ir savivaldybių informaciją, paaiškinimus, sprendimus bei jų oficialius projektus ir kitokius dokumentus, susijusius su kultūros vertybių apsauga;

3) sudaryti komisijas kultūros vertybių apsaugos problemoms nagrinėti;

4) informuoti visuomenę apie kultūros vertybių apsaugos problemas;

5) bendradarbiauti su atitinkamomis kitų valstybių institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis.

Valstybinės paminklosaugos komisijos kontrolės tarnyba taip pat turi teisę:

1) įspėti kultūros vertybių savininkus ir valdytojus, kad būtų pašalinti kultūros vertybių apsaugos įstatymų pažeidimai ir apie šiuos pažeidimus per 3 dienas pranešti atitinkamai kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijai;

2) surašyti administracinius teisės pažeidimų protokolus dėl kultūros vertybių saugojimo pažeidimų ir per 3 dienas pasiųsti juos į atitinkamą kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo instituciją.

Valstybinės paminklosaugos komisijos sprendimai skelbiami „Valstybės žiniose“.

Valstybinė paminklosaugos komisija kasmet pateikia ataskaitą Lietuvos Respublikos Seimui.

5 straipsnis. Kultūros vertybių apsaugos valstybinis valdymas

Kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucija yra Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamentas (toliau – Kultūros vertybių apsaugos departamentas). Kultūros vertybių apsaugos departamento, kaip kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijos, funkcijas ir teises reglamentuoja Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas.

Lietuvos Respublikoje už kultūros vertybių apsaugą yra atsakingas kultūros ministras.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo įstatymu ir kitais įstatymais bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės norminiais aktais.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas yra juridinis asmuo ir veikia pagal kultūros ministro patvirtintus nuostatus.

Kultūros vertybių apsaugos departamentui vadovauja direktorius – Kultūros ministerijos sekretorius, kurį kultūros ministro teikimu skiria ir atleidžia Ministras Pirmininkas.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi kultūros vertybių apsaugos kontrolės, apskaitos ir ekspertizės tarnybas bei departamento padalinius savivaldybių teritorijose. Jis gali turėti ir kitas jo veiklai reikalingas tarnybas.

Tarnybų ir teritorinių padalinių veikla organizuojama pagal jų nuostatus, kuriuos tvirtina Kultūros vertybių apsaugos departamento direktorius. Kultūros vertybių apsaugos kontrolės, apskaitos ir ekspertizės tarnybų vadovai yra Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus pavaduotojai.

Ministerijų, kitų valstybės valdymo institucijų ir savivaldybių priimami aktai, kurie gali turėti įtakos nekilnojamųjų kultūros vertybių ir jų teritorijų saugojimui, taip pat teritorinio planavimo dokumentai turi būti suderinti su Kultūros vertybių apsaugos departamentu. Nesuderinti aktai ir dokumentai yra negaliojantys nekilnojamųjų kultūros vertybių, jų teritorijų bei apsaugos zonų atžvilgiu.

Kultūros vertybių apsaugos departamento reikalavimai dėl konkrečių nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, pagrįsti šio įstatymo nuostatomis, yra privalomi ministerijoms, kitoms valstybės valdymo institucijoms, savivaldybėms, įmonėms, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims.

Savivaldybės šio įstatymo nustatytoms funkcijoms vykdyti steigia atitinkamas tarnybas arba pareigybes.

6 straipsnis. Kultūros vertybių apsaugos departamento uždaviniai ir funkcijos

Kultūros vertybių apsaugos departamento uždaviniai:

1) vykdyti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką;

2) rengti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos ir strategijos metmenis.

Pagrindinės Kultūros vertybių apsaugos departamento funkcijos:

1) atlikti nekilnojamųjų kultūros vertybių valstybinę apskaitą;

2) sudaryti ir nustatyti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentus;

3) prižiūrėti nekilnojamųjų kultūros vertybių valdymą, naudojimą ir disponavimą, šių vertybių priešavarinius, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kitus darbus;

4) atestuoti tyrimo, konservavimo ir restauravimo specialistus, taip pat valstybės ir savivaldybių nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos institucijose dirbančius specialistus;

5) išduoti įstatymų nustatyta tvarka licencijas tyrimo, konservavimo ir restauravimo darbams, taip pat šių darbų sąlygoms, programoms ir projektams rengti;

6) nustatyti priešavarinių, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kitų nekilnojamosiose kultūros vertybėse atliekamų darbų tvarką;

7) organizuoti nekilnojamųjų kultūros vertybių mokslinius tyrimus bei šių vertybių propagavimą;

8) kaupti, sisteminti ir skleisti informaciją apie nekilnojamąsias kultūros vertybes bei jų apsaugos metodus;

9) kaupti, tvarkyti ir saugoti archyvinius dokumentus apie nekilnojamąsias kultūros vertybes ir jų apsaugą;

10) rengti valstybines nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos, mokslinių tyrimų, propagavimo ir kitas saugojimo programas, disponuoti šioms programoms skirtomis valstybės biudžeto lėšomis;

11) kreiptis į teismą ir kitas teisėsaugos institucijas dėl atsakomybės už šio įstatymo reikalavimų pažeidimus;

12) nustatyti apsaugos zonas;

13) nustatyti sužalotų nekilnojamųjų kultūros vertybių, jų teritorijų ar apsaugos zonų atstatymo būdą ir nuostolių dydį bei priverstinai valstybės išperkamų tokių vertybių vertės dydį;

14) informuoti Valstybinę paminklosaugos komisiją ir visuomenę apie nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos problemas ir savo darbą;

15) teikti Valstybinei paminklosaugos komisijai metines ataskaitas apie nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą;

16) vykdyti kitas šio ir kitų įstatymų nustatytas funkcijas;

17) per 5 dienas informuoti Valstybinę paminklosaugos komisiją apie įstatymo pažeidimo atvejus saugant kultūros paminklus.

7 straipsnis. Kultūros vertybių apsaugos departamento teisės

Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi teisę:

1) priimti jam priskirtais klausimais norminius aktus, kurie privalomi ministerijoms, kitoms valstybės valdymo institucijoms, savivaldybėms, įmonėms, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims;

2) tvirtinti, gavus Valstybinės paminklosaugos komisijos vertinimą, iš valstybės biudžeto lėšų finansuojamas nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos, mokslinių tyrimų, propagavimo ir kitų saugojimo darbų programas;

3) teikti šio įstatymo reikalavimais pagrįstus privalomus nurodymus nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkams ir valdytojams;

4) gauti iš ministerijų, valstybinių įstaigų, savivaldybių bei nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkų ir valdytojų informaciją apie nekilnojamąsias kultūros vertybes;

5) apžiūrėti, fiksuoti ir tirti nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, kurie gali būti nekilnojamosiomis kultūros vertybėmis;

6) susipažinti su juridinių ir fizinių asmenų turima inventorizacijos, ikonografijos ir kitokiais dokumentais apie nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, kurie gali būti nekilnojamosiomis kultūros vertybėmis;

7) pareikalauti, kad būtų pašalinti šio įstatymo pažeidimai;

8) sustabdyti darbus, atliekamus nekilnojamosiose kultūros vertybėse, jų teritorijose ir apsaugos zonose, jeigu pažeisti šio įstatymo reikalavimai arba taip numato šis įstatymas;

9) stebėti nekilnojamosiose kultūros vertybėse atliekamus darbus;

10) įstatymų nustatytais atvejais surašyti administracinius teisės pažeidimų protokolus, taikyti administracines nuobaudas;

11) sudaryti laikinąsias ir nuolatines tarybas bei komisijas nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos problemoms nagrinėti;

12) atstovauti valstybės interesams teismuose dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių;

13) leisti nekilnojamąsias kultūros vertybes propaguojančius leidinius;

14) pagal sutartis užsakyti nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos, mokslinių tyrimų, propagavimo ir kitus saugojimo darbus kitoms įstaigoms, įmonėms ar specialistams;

15) sudaryti bendradarbiavimo sutartis su kitų valstybių atitinkamomis institucijomis ar tarptautinėmis organizacijomis.

II SKYRIUS
NEKILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSKAITA

8 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos sudėtinės dalys

Nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą sudaro šių vertybių paieška, nustatymas, įvertinimas, inventorizavimas ir registravimas.

Paieška yra informacijos surinkimas apie objektus, kurie gali turėti kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę. Tokios informacijos paieškas atlieka, ją kaupia ir saugo Kultūros vertybių apsaugos departamentas.

Nustatymo ir įvertinimo metu turi būti nustatoma objektų sudėtis ir apimtis, pagrindiniai kultūrinės vertės požymiai, visuomeninė reikšmė bei teritorijos.

Nustatytos ir įvertintos nekilnojamosios kultūros vertybės registruojamos įrašant jas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą (toliau – Registras).

Nekilnojamųjų kultūros vertybių pagrindiniai duomenys fiksuojami Kultūros vertybių apsaugos departamento nustatytuose apskaitos dokumentuose ir kompiuterizuotos informacinės sistemos duomenų banke.

Savivaldybės gali turėti vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus, apie kuriuos pranešama Kultūros vertybių apsaugos departamentui.

9 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių registravimas

Šio įstatymo 3 straipsnio antrojoje dalyje išvardyti objektai registruojami nekilnojamosiomis kultūros vertybėmis.

Kiti objektai į Registrą gali būti įrašyti, jeigu pagrindžiama jų kultūrinė vertė bei visuomeninė reikšmė.

Visus objektus į Registrą įrašo Kultūros vertybių apsaugos departamentas.

Sprendimai dėl objektų įrašymo į Registrą skelbiami „Valstybės žiniose“.

Objektai, kurie nebuvo įrašyti į Registrą, savivaldybių sprendimu gali būti įrašyti į vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus, o apie tai pranešta Kultūros vertybių apsaugos departamentui.

10 straipsnis. Kultūros paminklai

Valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašą Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimu tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas.

Reikšmingiausias nekilnojamąsias kultūros vertybes, pasiūlius Kultūros vertybių apsaugos departamentui ir pritarus Valstybinei paminklosaugos komisijai, Kultūros ministro teikimu Lietuvos Respublikos Vyriausybė skelbia kultūros paminklais.

Kad nekilnojamosios kultūros vertybės būtų paskelbtos kultūros paminklais, reikalingas jų savininkų sutikimas.

Be savininko sutikimo skelbiama, jei:

1) vertybės savininkas yra valstybė arba savivaldybės;

2) yra pakankamas pagrindas manyti, kad vertybei gresia sunykimas arba sunaikinimas;

3) vertybė priklauso objektams, apibūdintiems šio įstatymo 3 straipsnio antrojoje dalyje.

Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių paskelbimo kultūros paminklais sprendimo panaikinimo savininkai gali kreiptis į teismą.

11 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių išbraukimas iš Registro

Nekilnojamąsias kultūros vertybes, paskelbtas kultūros paminklais, pasiūlius Kultūros vertybių apsaugos departamentui ir Valstybinei paminklosaugos komisijai pritarus, kultūros ministro teikimu iš Registro išbraukia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o visas kitas nekilnojamąsias kultūros vertybes – Kultūros vertybių apsaugos departamentas, jeigu:

1) yra nustatytas jų sunykimo ar sunaikinimo faktas;

2) vertybės yra praradusios požymius, apibrėžiančius jų vertę;

3) išnyko visuomeninė reikšmė.

Siūlymai išbraukti iš Registro nekilnojamąsias kultūros vertybes turi būti pagrįsti. Jeigu nustatytas kultūros vertybių sunykimo ar sunaikinimo faktas, turi būti nustatyti kalti asmenys. Jiems taikoma šio įstatymo nustatyta atsakomybė.

Apie siūlymus išbraukti iš Registro nekilnojamąsias kultūros vertybes turi būti paskelbta regiono ar vietos laikraščiuose, o kultūros paminklus – ne mažiau kaip dviejuose respublikiniuose laikraščiuose prieš tris mėnesius iki tokių sprendimų priėmimo.

Sprendimai dėl kultūros paminklų išbraukimo iš Registro skelbiami „Valstybės žiniose“.

12 straipsnis. Informacijos apie nekilnojamąsias kultūros vertybes teikimas

Jei nekilnojamosios kultūros vertybės yra turtas, kuriam nustatyta valstybinė registracija, Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi apie šias vertybes pranešti tokio turto registrų tvarkytojams. Registrų tvarkytojai šio turto registracijos dokumentuose padaro reikiamus įrašus.

Apie statinių bei jų kompleksų, ansamblių ir vietovių įrašymą į Registrą ar išbraukimą iš jo, taip pat apie šių nekilnojamųjų kultūros vertybių paskelbimą kultūros paminklais Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi pranešti jų savininkams (valdytojams) ir atitinkamoms savivaldybėms.

Apie statinių priklausinių įrašymą į Registrą ar išbraukimą iš jo, apie šių vertybių paskelbimą kultūros paminklais pranešama jų savininkams (valdytojams). Vieša informacija apie šių objektų

saugojimo vietą ir savininkus ar valdytojus gali būti teikiama ir skelbiama tik savininkui (valdytojui) sutikus, jeigu jie nepažeidžia šio įstatymo ir kultūros vertybių apsaugos reglamento.

III SKYRIUS
NEKILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ SAUGOJIMAS

13 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo subjektai

Už nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimą atsako jų savininkai ir valdytojai.

Savivaldybės atsako už jų valdomų, taip pat jų teritorijose esančių, bet konkrečių savininkų ar valdytojų neturinčių nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimą, rūpinasi, kad kitų nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkai ir valdytojai galėtų tinkamai saugoti šias vertybes.

Į vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus įrašyti objektai saugomi savivaldybių nustatyta tvarka.

14 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo reikalavimai

Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas turi atitikti jų kultūrinę vertę bei autentiškumą ir sudaryti sąlygas šias vertybes tinkamai eksponuoti.

Nekilnojamosios kultūros vertybės saugomos jas tinkamai prižiūrint, tvarkant bei naudojant.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių priežiūra turi garantuoti šių vertybių fizinės būklės stabilumą.

Nekilnojamosioms kultūros vertybėms taikomas toks tvarkymo režimas:

1) konservavimo – išsaugantis esamą vertybės sudėtį ir apimtį;

2) konservavimo-restauravimo – išsaugantis esamą vertybės sudėtį ir apimtį restauruojant atskirus jos elementus;

3) restauravimo – vertybės restauravimas ir pritaikymas;

4) restauravimo-atkūrimo – vertybės restauravimas ir pritaikymas, prarastų elementų atkūrimas.

Nekilnojamosioms kultūros vertybėms taikomas toks naudojimo režimas:

1) rezervacinis – ūkinis naudojimas draudžiamas;

2) riboto naudojimo;

3) universalus – naudojimas neribojamas.

Konkretūs nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo reikalavimai nustatomi jų apsaugos reglamentuose.

15 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentas

Nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentas yra šios vertybės priežiūros, tvarkymo ir naudojimo sąlygų nustatymo pagrindinis dokumentas. Apsaugos reglamente taip pat nurodomi pagrindiniai vertybės apskaitos duomenys – jos sudėtis ir apimtis, pagrindiniai kultūrinės vertės požymiai, visuomeninė reikšmė ir teritorija. Pasikeitus nekilnojamosios kultūros vertybės saugojimo sąlygoms, jos fizinei būklei ar paskelbus šią vertybę kultūros paminklu, apsaugos reglamentas papildomas ir patikslinamas.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentus sudaro ir nustato Kultūros vertybių apsaugos departamentas. Tipinius nekilnojamųjų kultūros vertybių atskirų grupių apsaugos reglamentus, suderintus su Valstybine paminklosaugos komisija, kultūros ministro teikimu tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Kiekvienai nekilnojamajai kultūros vertybei yra sudaromi 2 apsaugos reglamento egzemplioriai. Vienas egzempliorius įteikiamas vertybės savininkui (valdytojui), kitas yra saugomas Kultūros vertybių apsaugos departamente.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkai ir valdytojai privalo laikytis apsaugos reglamento reikalavimų.

16 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių ženklinimas

Nekilnojamosios kultūros vertybės bei jų teritorijos ženklinamos Kultūros vertybių apsaugos departamento nustatyta tvarka.

17 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos zonos

Kad statiniai bei jų kompleksai, ansambliai ir vietovės, įrašyti į Registrą, būtų apsaugoti nuo išorinio poveikio bei išsaugota jų aplinka, Kultūros vertybių apsaugos departamentas nustato individualias apsaugos zonas. Šios zonos skirstomos į:

1) apsaugos nuo fizinio poveikio zonas;

2) vizualinės apsaugos zonas.

Apsaugos nuo fizinio poveikio zonos – tai plotai už nekilnojamųjų kultūros vertybių teritorijų, kuriuose atliekami darbai gali fiziškai pakenkti šioms vertybėms ar jų teritorijoms.

Vizualinės apsaugos zonos – tai plotai už nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos nuo fizinio poveikio zonų ar teritorijų, kuriuose aplinkos pakeitimai gali pakenkti šių vertybių kraštovaizdžiui ar optimaliam jų apžvelgimui.

Kol nenustatytos individualios apsaugos zonos, taikomos laikinosios apsaugos zonos:

1) apsaugos nuo fizinio poveikio – 50 metrų;

2) vizualinės apsaugos – 500 metrų.

Individualios vizualinės apsaugos zonos gali būti didesnės negu 500 metrų, jeigu tai lemia saugomos vertybės išlikimą.

Prieš skelbiant nekilnojamąsias kultūros vertybes kultūros paminklais, turi būti nustatytos individualios apsaugos zonos.

Apie individualių apsaugos zonų nustatymą Kultūros vertybių apsaugos departamentas praneša nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkams (valdytojams), visų nekilnojamojo turto objektų, kurie patenka į šias zonas, savininkams (valdytojams) bei šio turto registrų tvarkytojams ir savivaldybėms.

18 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos zonų režimas

Apsaugos nuo fizinio poveikio zonoje draudžiama:

1) atlikti darbus, sukeliančius grunto deformaciją ir vibraciją;

2) laikyti aktyvias chemines, lengvai užsidegančias bei sprogstamąsias medžiagas;

3) statyti statinius, kurie nėra skirti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai ar šių vertybių naudojimui garantuoti;

4) atlikti kitokius darbus, galinčius pakenkti nekilnojamosioms kultūros vertybėms ar jų teritorijoms.

Vizualinės apsaugos zonoje draudžiami darbai, kurie gali pakenkti nekilnojamųjų kultūros vertybių kraštovaizdžiui ar optimaliam jų apžvelgimui.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos zonose žemės ir statybos darbų projektai turi būti suderinti su Kultūros vertybių apsaugos departamentu.

Atskiroms nekilnojamųjų kultūros vertybių rūšims Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi patvirtinti atitinkamas apsaugos zonų taisykles.

19 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių grupių ar atskirų istorinių ir sukultūrinto kraštovaizdžio teritorijų – nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas

Nekilnojamųjų kultūros vertybių grupėms bei jų aplinkai, istorinėms ir sukultūrinto kraštovaizdžio teritorijoms-nekilnojamosioms kultūros vertybėms išsaugoti gali būti steigiamos saugomos teritorijos.

Saugomos teritorijos steigiamos Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo nustatyta tvarka.

Saugomose teritorijose esančioms nekilnojamosioms kultūros vertybėms apsaugos zonos nenustatomos.

20 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo priemonės teritorinio planavimo dokumentuose

Rengiamuose Lietuvos Respublikos, jos regionų ar vietovių teritorinio planavimo dokumentuose turi būti numatytos nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo ir integravimo į visuomenės gyvenimą priemonės.

21 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo darbai

Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo darbai yra priešavariniai, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių priešavarinių, remonto ir pritaikymo darbų tikslas – garantuoti šių vertybių gerą fizinę būklę ir praktinį naudojimą išsaugant nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentuose nustatytą sudėtį ir apimtį, pagrindinius kultūrinės vertės požymius ir teritorijas.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbų tikslas – atskleisti šių vertybių kultūrinę vertę, išsaugoti autentišką jų sudėtį ir apimtį bei pagrindinius kultūrinės vertės požymius, eksponuoti šias vertybes ar jų atskiras dalis, atkurti prarastus vertybių elementus.

Tvarkymo darbų parinkimas priklauso nuo nekilnojamosios kultūros vertybės kultūrinės vertės, fizinės būklės, autentiškumo bei tvarkymo ir naudojimo režimų, nustatytų apsaugos reglamente.

Atkūrimo darbai atliekami tik išimtiniais atvejais.

Kultūros vertybių apsaugos departamento pareigūnai ir jo įgalioti specialistai turi teisę stebėti bei fiksuoti atliekamus tvarkymo darbus. Darbų metu išaiškėjus naujiems kultūrinės vertės požymiams, jie turi teisę darbus sustabdyti. Sustabdžius darbus, ne vėliau kaip per 15 dienų Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi priimti sprendimus dėl naujai išaiškintų vertybių ištyrimo ir tolesnės darbų eigos.

22 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas atliekant priešavarinius, remonto ar pritaikymo darbus

Nekilnojamųjų kultūros vertybių priešavariniams, remonto ar pritaikymo darbams bei tokiems darbams jų teritorijose atlikti reikalingas Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimas. Pritaikymo darbams reikalingas projektas suderintas su Kultūros vertybių apsaugos departamentu.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas per vieną mėnesį nuo kreipimosi dienos turi išduoti leidimą atlikti darbus ar suderinti pritaikymo projektus arba motyvuotai atsisakyti, jeigu darbai neatitinka šio įstatymo 21 straipsnio sąlygų.

Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimas pradėti darbus ir suderintas pritaikymo projektas galioja vienerius metus.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas, išduodamas leidimą priešavariniams, remonto ar pritaikymo darbams, derindamas pritaikymo projektą, privalo pareikalauti kartu atlikti būtinus tyrimo, konservavimo ar restauravimo darbus.

Priešavarinius, remonto ar pritaikymo darbus turi prižiūrėti atestuoti specialistai.

23 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimas, konservavimas, restauravimas ir atkūrimas

Nekilnojamąsias kultūros vertybes tirti, konservuoti, restauruoti ir atkurti galima tik pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento patvirtintas sąlygas, programas ar projektus ir gavus šio departamento leidimą. Nustatant tyrimo tvarką ir darbuose dalyvauja Lietuvos istorijos institutas.

Patvirtintos sąlygos, programos ar projektai galioja trejus metus.

Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimas pradėti darbus galioja vienerius metus.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ar atkūrimo sąlygas, programas ar projektus Kultūros vertybių apsaugos departamentas turi patvirtinti arba motyvuotai atsisakyti, jeigu darbai neatitinka šio įstatymo 21 straipsnio sąlygų, per du mėnesius nuo kreipimosi dienos, o išduoti leidimą – per 15 dienų.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbus atlikti, taip pat rengti šiems darbams sąlygas, programas arba projektus gali tik šiems darbams licencijas turintys subjektai.

24 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių turinčių objektų apsauga

Kultūros vertybių apsaugos departamentas privalo uždrausti veiksmus, kurie sumenkintų dar neįrašytų į Registrą nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių turinčių objektų kultūrinę vertę, iki bus išspręstas jų įrašymo į Registrą klausimas.

25 straipsnis. Didelės apimties žemės judinimo darbų apribojimas

Juridiniai ar fiziniai asmenys, norintys atlikti didelės apimties žemės judinimo darbus (statybos, kelių tiesimo, naudingųjų iškasenų gavybos ir panašius) teritorijose, kurios nėra nekilnojamosios kultūros vertybės ir yra didesnės nei 5 ha, privalo apie darbų pradžią prieš metus pranešti Kultūros vertybių apsaugos departamentui, kuris atlieka tokių teritorijų žvalgomuosius tyrimus.

Jeigu tyrimų metu tokiose teritorijose randama nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių turinčių objektų, Kultūros vertybių apsaugos departamentas gali pasiūlyti šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytiems asmenims patiems finansuoti rekalingų archeologinių tyrimų, rastų vertybių tyrimo ir perkėlimo į valstybines saugyklas išlaidas arba planuojamus darbus perkelti į kitą sklypą.

Didelės apimties žemės judinimo darbai galimi tik atlikus reikalingus archeologinius tyrimus, rastų vertybių tyrimo ir perkėlimo į valstybines saugyklas darbus.

26 straipsnis. Žemėje, vandenyje, pastatuose ir kitur rastų objektų, turinčių nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių, apsauga

Apie Lietuvos Respublikos teritorijoje, teritoriniuose vandenyse, pastatuose, jų dalyse ar kitur rastus nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių turinčius objektus privaloma pranešti Kultūros vertybių apsaugos departamentui.

Jeigu nekilnojamųjų kultūros vertybių požymių turintys objektai randami kasant žemę, atliekant statybos ar kitus darbus, šios vietos savininkas, valdytojas ar atsakingas darbų vykdytojas privalo nedelsdamas sustabdyti darbus, garantuoti objektų apsaugą ir pranešti Kultūros vertybių apsaugos departamentui. Kultūros vertybių apsaugos departamentas ne vėliau kaip per 15 dienų turi priimti sprendimą dėl šios vietos ir atrastų objektų ištyrimo ir registravimo.

27 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo finansavimas

Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbai paprastai atliekami savininkų ar valdytojų lėšomis.

Iš valstybės biudžeto finansuojama:

1) valstybei priklausančių kultūros paminklų priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai;

2) ūkiškai nenaudojamų kultūros paminklų priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai;

3) visų, ne valstybei priklausančių, bet visuomenės lankymui atvirų, kultūros paminklų būtinų tyrimo ir konservavimo darbų 50 procentų išlaidų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu gali būti kompensuota ir didesnė šių darbų vykdymo išlaidų dalis.

Iš savivaldybių biudžeto finansuojama:

1) savivaldybėms priklausančių kultūros vertybių apsaugos, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai;

2) ūkiškai nenaudojamų, kultūros paminklais nepaskelbtų nekilnojamųjų kultūros vertybių priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas iš valstybės biudžeto jam skirtų lėšų gali finansuoti nekilnojamųjų kultūros vertybių avarinės būklės likvidavimo, apsaugos techninių priemonių įrengimo ir kitus išsaugojimo darbus.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimą finansuoti galima ir iš kitų šaltinių.

28 straipsnis. Mokesčių lengvatos ir lėšos

Nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkams taikomos įstatymų nustatytos mokesčių lengvatos.

Lėšos, gaunamos už nekilnojamųjų kultūros vertybių naudojimą, ir baudos už šių vertybių žalojimą nustatyta tvarka įskaitomos į kultūros vertybių apsaugos sąskaitas ir naudojamos šioms vertybėms remontuoti, konservuoti ir restauruoti.

29 straipsnis. Sandoriai dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių

Nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkai, norėdami parduoti ar kitaip perleisti šias vertybes, privalo įspėti būsimus savininkus apie šių vertybių statusą ir apsaugos reglamento reikalavimus.

Naujiems nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkams pereina visos šio įstatymo nustatytos pareigos ir teisės.

Jeigu nekilnojamosios kultūros vertybės būklė sandorio metu neatitinka užfiksuotosios apsaugos reglamente, turi būti patikslintas apsaugos reglamentas.

Sandoriai dėl įregistruotų nekilnojamųjų kultūros vertybių turi būti notariškai patvirtinti ir per tris mėnesius įregistruoti Kultūros vertybių apsaugos departamente.

30 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių draudimas

Įstatymų nustatytais atvejais nekilnojamosios kultūros vertybės turi būti apdraustos privalomuoju draudimu.

31 straipsnis. Nekilnojamųjų kultūros vertybių išvežimas

Nekilnojamąsias kultūros vertybes ar jų dalis visam laikui išvežti iš Lietuvos Respublikos draudžiama.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių ar jų dalių laikino išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

IV SKYRIUS
BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

32 straipsnis. Atsakomybė už nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymų pažeidimus

Asmenims, pažeidusiems nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymus, taikoma baudžiamoji, administracinė ir kitokia atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos įstatymus.

33 straipsnis. Žalos, padarytos nekilnojamosioms kultūros vertybėms, atlyginimas

Juridiniai ir fiziniai asmenys, padarę žalą nekilnojamosioms kultūros vertybėms, jų teritorijoms arba apsaugos zonoms, privalo suremontuoti, restauruoti arba atkurti vertybes, atstatyti jų teritorijų arba apsaugos zonų fizinę būklę ir, be to, atlyginti padarytus nuostolius.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių, jų teritorijų ar apsaugos zonų atstatymo būdą bei nuostolių dydį nustato Kultūros vertybių apsaugos departamentas.

Lėšos, gautos atlyginus padarytus nuostolius, naudojamos pagal šio įstatymo 27 straipsnį iš valstybės biudžeto lėšų finansuojamiems nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbams finansuoti.

34 straipsnis. Priverstinai valstybės išperkamos nekilnojamosios kultūros vertybės

Jeigu nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkai nesilaiko šių vertybių apsaugos reglamento ar jas žaloja, Kultūros vertybių apsaugos departamentas raštu įspėja savininką ir nurodo terminą trūkumams pašalinti. Jeigu savininkas neįvykdo šio reikalavimo, tai pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento ieškinį teismas gali šią vertybę iš savininko paimti ir perduoti valstybės nuosavybėn. Savininkui apmokama pagal nekilnojamosios kultūros vertybės vertę, kuri nustatoma buvusio savininko susitarimu su Kultūros vertybių apsaugos departamentu, o esant ginčui, ją nustato teismas.

35 straipsnis. Ginčų dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos sprendimas

Ginčai dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos tarp Kultūros vertybių apsaugos departamento ir šių vertybių savininkų ar valdytojų sprendžiami teismine tvarka.

36 straipsnis. Tarptautinės sutartys ir susitarimai

Jeigu tarptautinės sutartys ar susitarimai, kuriuose dalyvauja Lietuvos Respublika, nustato kitokias taisykles negu tos, kurios yra išdėstytos šiame įstatyme, tai taikomos tarptautinių sutarčių ar susitarimų taisyklės.

37 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

Šis įstatymas įsigalioja nuo 1995 m. vasario 1 dienos.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS ALGIRDAS BRAZAUSKAS